

c) **Simpliciter et absolute loquendo, Metaphysica est suprema omnium scientiarum, quae puro rationis lumine acquiri possunt.** Etenim ceteris praestat tum ratione principiorum suorum, quae sunt **universallissima et absolute prima, tum ratione sui obiecti, quod complectitur ens et principia entis, ac praesertim ipsum supremum principium effectivum entis in quantum entis, nempe Deum; quapropter et divina vocatur et sub hoc respectu sapientiae nomen sibi vindicat (1).**

CAPUT V.

De Methodo.

282. **Methodus a μετά cum, et ὁδὸς via, definiri potest: Ordo a mente in suis operationibus servandus ad scientiam sibi comparandam.**

Dividitur in analyticam et syntheticam.

Methodus analytica seu resolutiva est ea, qua a singularibus procedimus ad universale, quasi resolvendo universale a coarctatione singularitatis. Ad hanc methodum pertinet *inductio*.

Methodus synthetica seu compositiva est ea, qua ab universalioribus et simplicioribus, per additionem notarum determinantium, descendimus ad minus universalia et magis composita. Ad hanc methodum pertinet demonstratio effectuum ex eorum causis.

(1) Cfr. S. Th. in Boet. de Trin. q. 6. a. 1. ad 3. q. in corp. et ad 2. q. ad 3.

EXPLICIT LOGICA MAJOR.

PHILOSOPHIA PRIMA

SEU

ONTOLOGIA

PROLEGOMENA.

1. **Metaphysicae definitio et obiectum.** Metaphysica est scientia de ente in quantum est ens, et de his quae consequuntur ipsum. Eius **obiectum formale** complectitur **ens et principia entis**, videlicet principia communia omnium entium. Etenim (ut in Logica mai. n. 276. demonstravimus) obiectum formale specificans scientiam eamque distinguens a qualibet alia resultat ex subiecto seu termino, quem respicit (quod moderni vocant *obiectum formale quod*) et ex principiis et causis eius propriis sive intrinsecis sive extrinsecis. Tunc enim perficitur cognitio scientifica alicuius subiecti, quem eius causas cognoscimus et per eius causas eius passiones seu proprietates demonstramus.

2. **Principia communia omnium entium.** Quaedam sunt communia *per praedicationem* (analogicam) ut *esse et essentia, actus et potentia et similia*, quaedam sunt communia *per causalitatem*, inter quae potissimum est Deus, qui est causa entis quatenus entis, quem sit principium effectivum essendi omnibus, quae habent esse. Principia *per causalitatem* entibus communia, nempe Deus et substantiae spirituales separatae pertractantur a Metaphysica non quasi essent termini seu obiecta scientificae demonstrationis *a priori* seu *propter quid*, sed unice quia sunt principia causalia entium. Etenim substantiae separatae transcendunt obiectum intensive proprium nostri intellectus, quod est quiditas rei materialis, Deus autem non solum hoc transcendet, sed ne quidem habet causam sui esse. Haec S. Thomas docet (1). Postquam enim declaraverit, quomodo in scientiis particularibus naturae quaedam complectae, considerari possint ab una scientia ut *principia sui subiecti* (i. e. obiecti); ab alia autem scientia ut suum *proprium subiectum* (seu obiectum); accedit ad principia communia entis, quod est terminus seu obiectum Metaphysicae et distinguit principia omni enti communia *per praedicationem* a principiis omni enti communibus *per causalitatem*.

(1) In Boet. de Trin. q. 5. a. 4.

3. Metaphysicae dotes et extensio. Metaphysica a) est *suprema inter scientias speculativas*, quia in contemplatione obiectivae rerum veritatis in supremo abstractionis gradu versatur, quum eius obiectum sit ab omni materia et motu separatum *vel secundum ipsum esse*, ut *substantiae spirituales separatae* et maxime Deus, qui est in summo gradu immaterialitatis; *vel secundum rationem* ut *ens et substantia, actus et potentia* et similia, de quorum ratione non est ut sint in materia et in motu, quamvis quandoque inveniantur in materia et in motu. Metaphysica enim versatur circa ea speculabilia de quibus S. Thomas (1) haec habet: « Quaedam sunt speculabilia, quae non dependent a materia secundum esse, quia sine materia esse possunt sive numquam sint in materia, sicut *Deus et angelus*, sive in quibusdam sint in materia, et in quibusdam non, ut *substantia, qualitas, potentia et actus, unum et multa* et huiusmodi; de quibus omnibus est theologia, idest « divina scientia etc. ».

b) *Metaphysica est caeterarum scientiarum et artium regulatrix.* Nam scientia, quae est maxime intellectiva et quae primas rerum causas sive intrinsecas sive extrinsecas considerat, est caeterarum regulatrix, quia certitudo scientiae ab intellectu acquiritur ex causis. Porro huiusmodi est Metaphysica, quae, in supremo abstractionis gradu a materia consistens, cognoscit ens in quantum ens per supremas et proprias causas entis, quod in sua transcendentali universalitate ad omnia extenditur (2).

Ex hoc sequitur *Metaphysicam esse sapientiam*, tum quia *sapientis* est alios ordinare; tum quia *sapientia* est cognitio rerum per altissimas causas.

c) *Metaphysica ratione sui obiecti formalis, extenditur ad omnes et singulas res et ad earum partes et elementa*, non exclusa ipsa materia et motu; quia quidquid quocumque modo habet rationem entis cadit sub extensione obiecti Metaphysicae. « Dicendum quod Metaphysica considerat etiam de singulis entibus, non secundum proprias rationes, per quas sunt tale vel tale ens, sed secundum quod participant communem entis rationem; et sic pertinet etiam ad eius considerationem materia et motus » (3).

Nota. Caeteras dotes huius scientiae, nempe quod sit libera, non humana possessio, sed divina, demonstrat S. Thomas (4).

4. Metaphysica est una scientia sive consideret ens in commune quod est eius subiectum, sive consideret eius principia per praedicationem sive eius principia per causalitatem, inter quae potissimum est Deus.

(1) In Boet. de Trin. q. 5. a. 1.

(2) Cfr. S. Th. in Proemio in libros Metaph. Aristotelis.

(3) S. Th. in Boet. de Trin. q. 5. a. 4. ad 6.

(4) In I. Met. lect. 3.

Etenim « eiusdem scientiae est considerare causas proprias alicuius generis (lato sensu accepti) et genus ipsum: sicut naturalis (philosophus) considerat principia corporis naturalis. Unde oportet quod ad eamdem scientiam pertineat considerare substantias separatas, et ens commune, quod est genus, cuius sunt predictae substantiae communes et universales causae. Ex quo apparet, quod quamvis ista scientia predicta tria consideret (nempe Deum, intelligentias separatas creatas, et ens commune), non tamen considerat quodlibet eorum ut subiectum, sed ipsum solum ens commune. *Hoc enim est subiectum in scientia*, cuius causas et passiones quaerimus, non autem ipsae causae alicuius generis quae sunt. Nam cognitio causarum aliquius generis est finis ad quem consideratio scientiae pertingit (quia per ipsas pervenit ad suas conclusiones de proprio subiecto seu termino monstrandas) » etc. (1).

5. Metaphysicae partitio materialis non formalis. Quamvis (ut ex supradictis patet) ratione sui obiecti formalis, a quo unaquaequae scientia suam desumit unitatem, Metaphysica in plures scientias dividi nequeat, tamen ratione partium quae *integrant* eius formale obiectum quaque quatenus partes se habent ad totum ut materia ad formam, apte dividi poterit in duas partes non exclusa adhuc ulteriori subdivisione. Etenim in prima parte sermo esse poterit de ente in communi deque passionibus eius; in altera vero parte de substantiis immaterialibus ac potissimum de Deo, qui est prima causa omnium entium. Prima itaque Metaphysica pars, quatenus agit de ente in communi deque eius proprietatibus, vocatur *Ontologia*; quatenus autem ex ea caeterae scientiae principia suprema mutuantur, vocatur *Philosophia Prima*. Altera autem Metaphysica pars ratione sui obiecti primarii *Theologia naturalis* nuncupatur. Quam si subdividere malum ita ut separatim de substantiis immaterialibus creatis agamus; poterimus tertiam addere partem, quin imo et quartam, ratione animae humanae, quae est in confinio rerum physicarum et metaphysicarum seu sensibilium et suprasensibilium; quia anima humana ita est forma corporis, ut sit substantia spiritualis per se subsistens, licet incompleta in linea essentiae. Pars itaque Metaphysicae quae de creatis substantiis spiritualibus completis sermonem haberet, vocari posset *Angelologia*, quae vero de anima humana *Psychologia*.

Nota. Moderni, qui *Ontologiae* nomine *Philosophiam Primam* designare solent, eam etiam *Metaphysicam Generalem* appellant, reliquas autem Philosophiae speculativae partes nomine *Metaphysicae specialis* coherenant.

6. Nomen genericum Philosophia, quod idem est atque *amor sapientiae*, coepit applicari scientiis speculativis tantum, quia hae diliguntur

(1) S. Th. in Prooem. in Lib. Met.

tantum propter seipsas, idest unice ad repellendam ignorantiam per veritatis contemplationem. A Pythagora inventum est; « cum enim « (ut S. Thomas in I. Met. lect. 3. refert) antiqui studio sapientiae « insistentes, *sophistae* (non malo sed bono sensu), idest *sapientes* vo- « carentur, Pythagoras interrogatus quid se esse profiteretur, noluit se « sapientem nominare, sicut sui antecessores, quia hoc praesumptuo- « sum videbatur esse; sed vocavit se *philosophum*, idest amatorem sa- « pientiae. Et exinde nomen sapientis mutatum est in nomen philo- « sophi, et nomen *sapientiae* in nomen *philosophiae* ». (Cfr. *integram* le- « ctionem). Attamen latiori sensu nomen *Philosophiae* extenditur etiam ad Logicam et ad Moralem propter earum excellentiam et quia ex primis rationis principiis suas conclusiones et praecepta immediate derivant. De divisione scientiarum, quibus tota Philosophia integratur, satis loquuti sumus in Logica nn. 277. et seqq.

7. **Tria nomina, quibus metaphysica a veteribus appellatur**, non de- signant diversas scientias, sed unius eiusdemque scientiae diversos respectus. Dicitur enim *scientia divina* sive *Theologia*, in quantum sub- stantias immateriales, quarum potissima est Deus, considerat. Dicitur *Metaphysica*, in quantum considerat ea, quae abstrahunt ab omni ma- teria et motu, nempe ens in quantum ens et ea quae consequuntur ipsum. Dicitur autem *Philosophia Prima* in quantum primas rerum causas sive intrinsecas sive extrinsecas considerando, praecedit caeteras scientias, quae ab ea recipere debent principia ipsis communia. Cfr. S. Th. in Prooem. ad Met. et in Boet. de Trin. Q. 5. a. 1.

PHILOSOPHIA PRIMA

SEU

ONTOLOGIA

PARS PRIMA

DE IPSO ENTE IN COMMUNI CONSIDERATO.

QUAESTIO I.

DE ENTIS SIGNIFICATIONE ET CONCEPTU.

CAPUT I.

De forma a qua denominatur nomen concretum ens.

8. Nomen concretum ens denominatur ab esse, et latissime acceptum significat id quod aliquod esse habet sive intentionale sive reale.

Vocabulum *esse*, a quo denominatur ens tripliciter accipi potest: vel a) pro ipso *actu essendi* quo extra intellectum aliquid realiter ex- stit; qui actus vocatur *esse existentiae*; vel b) pro *veritate* compositionis vel divisionis in iudiciis, quibus intellectus affirmat vel negat aliquid praedicatum convenire alicui subiecto, quaeque exprimitur per *copulam verbalem* est, vel c) pro ipsa *essentia*, secundum quam aliquid realiter existit, quaeque vocatur *esse essentiae*. « Dicendum (ait S. Th. 3. Sent. « Dist. 6. q. 2. a. 2.) quod *esse* duobus modis dicitur. Uno modo, se- « cundum quod significat veritatem propositionis, secundum quod est « *copula*; et sic *ens* (quod a tali esse denominatur) est praedicatum « *accidentale*; et hoc *esse* non est in re, sed in mente quae coniungit « *praedicatum* cum *subiecto*... Alio modo dicitur *esse* quod pertinet ad « *naturam rei*, secundum quod dividitur secundum decem genera; et « hoc quidem *esse* est in re et est *actus entis* resultans ex principiis « *rei*, sicut lucere est actus lucentis. Aliquando tamen sumitur esse « *pro essentia*, secundum quam res est, quia per actus consueverunt « significari eorum principia, ut potentiae vel habitus ».

9. **Ens reale — Ens intentionale — Ens rationis.** — Nomen concretum *ens* quando denominatur ab *esse* accepto pro ipso *actu essendi*, signi- ficat *ens reale*, quod extra intellectum existit atque resultat ex *essentia*